

УДК 339.137

ФІНАНСОВИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМИ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Гайович Вадим Юрійович,
аспірант Університету банківської справи

email: gaiovych@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4337-1376

Анотація. Присвячено сутності поняття такого нового виду підприємництва, як екологічне. Наведені різні позиції як українських, так і зарубіжних учених щодо поняття «екологічне підприємництво». На нинішньому етапі розвитку не визначено єдиного універсального поняття, а отже, це означає, що воно в Україні відносно недавно увійшло в науковий обіг і ще вимагає доопрацювання.

Протиріччя між зростаючими потребами населення і деградацією довкілля свідчать про потребу гармонійного поєднання екологічного, економічного і фінансового компонентів розвитку, зміщення акцентів на користь природоохоронної складової у процесі господарювання.

Проаналізовано потенціал законодавчої і нормативної бази та їхню ефективність при стимулюванні розвитку екологічного підприємництва, визначено організаційно-управлінські умови його розвитку в Україні.

Розглянуто теоретичний базис, на якому ґрунтується фінансовий механізм природоохоронної сфери; відображено роль і місце вказаного механізму в межах упровадження фінансової політики держави; висвітлено законодавчі засади, на яких ґрунтується фінансова складова національної екологічної стратегії; проведено аналітичний моніторинг процесів фінансового забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Ключові слова: екологічне підприємництво, фінансовий механізм, економічні механізми, природні ресурси.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 1; бібл.: 15.

FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISMS OF ENVIRONMENTALLY SAFE ENTREPRENEURSHIP: LEGAL ASPECT

Gaiovych Vadym,
Ph. D. student of Banking University

email: gaiovych@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4337-1376

Abstract. The article is devoted to the essence of the concept of such a new type of entrepreneurship as environmental. The aim of the article is to study the conceptual foundations of environmental entrepreneurship in the context of law, financial and economic mechanisms. The article presents different points of view of both Ukrainian and foreign scientists on the concept of «environmental entrepreneurship». At the current stage of development, there is no single universal concept, and, therefore, this means that this concept in Ukraine has relatively recently entered into scientific circulation and still requires refinement.

The contradictions between the growing needs of the population and the degradation of the environment indicate the need for a harmonious combination of environmental, economic and financial components of development, shifting the emphasis in favor of the environmental component in the management process.

The potential of the legislative and regulatory framework and their effectiveness in stimulating the development of environmental entrepreneurship are analyzed, the organizational and managerial conditions of its development in Ukraine are determined. The scheme of financial and economic mechanism of ecologically safe business in the context of legal regulation is constructed.

The theoretical basis on which the financial mechanism of the environmental sphere is based is considered; the role and place of the specified mechanism within the limits of implementation of financial policy of the state are reflected; the legislative bases on which the financial component of the national ecological strategy is based are covered; analytical monitoring of the processes of financial support of environmental protection was carried out. It is proposed to define ecologically safe entrepreneurship as entrepreneurial activity carried out, including in the ecological market, which is aimed at providing people with the cleanest possible products, meeting the

needs of society in environmentally friendly living and working conditions. It is substantiated that financial and economic mechanisms from the point of view of regulation of ecologically safe business need to improve the relationship between state authorities and local governments, as their activities in this area are economic management.

Keywords: ecological entrepreneurship, financial mechanism, economical mechanism, natural resources.

JEL Classification G10, K32

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 1; bibl.: 15.

ФИНАНСОВЫЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Гайович Вадим Юрьевич,

аспирант Университета банковского дела

email: gaiovych@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4337-1376

Аннотация. Посвящено сущности понятия такого нового вида предпринимательства, как экологическое. Приведены различные точки зрения как украинских, так и зарубежных ученых относительно понятия «экологическое предпринимательство». На нынешнем этапе развития не определено единого универсального понятия, а, следовательно, это означает, что данное понятие в Украине относительно недавно вошло в научный оборот и еще требует доработки.

Противоречие между растущими потребностями населения и деградацией окружающей среды свидетельствуют о необходимости гармоничного сочетания экологического, экономического и финансового компонентов развития, смещение акцентов в пользу природоохранной составляющей в процессе хозяйствования.

Проанализированы потенциал законодательной и нормативной базы и их эффективность при стимулировании развития экологического предпринимательства, определены организационно-управленческие условия его развития в Украине.

Рассмотрен теоретический базис, на котором основывается финансовый механизм природоохранной сферы; отражено роль и место указанного механизма в пределах внедрения финансовой политики государства; освещены законодательные основы, на которых основывается финансовая составляющая национальной экологической стратегии; проведен аналитический мониторинг процессов финансового обеспечения охраны окружающей природной среды.

Ключевые слова: экологическое предпринимательство, финансовый механизм, экономические механизмы, природные ресурсы.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 1; библи.: 15.

Вступ. Рациональне використання природних ресурсів й охорона довкілля можливі за умов виконання комплексу дій, які сприяють збереженню невідновлюваних ресурсів, відновленню і поновленню відновлюваних, сприяють проведенню природоохоронних заходів. Виходячи з цього, питання екологічно безпечного підприємництва виступає перманентно актуальним напрямом наукових досліджень і практичних розробок. Питання екологічного підприємництва, як міждисциплінарної наукової проблеми, досліджено вітчизняними вченими. З погляду права відзначимо вагомий внесок у питання екологічної складової підприємництва як на мікрорівні, так і щодо національної безпеки України відомого вітчизняного вченого А. Г. Бобкової [7; 8], Д. Д. Задихайло [10] розглядає питання екологічного підприємництва як напряму розвитку законодавства України. М. С. Кравченко [11], і А. В. Печенюк [13] — щодо сутності поняття еколо-

гічного підприємництва і перспектив його розвитку в Україні. Ю. Головія і О. Трубей — як основу збалансованого регіонального розвитку. Фінансовий та економічний механізми охорони довкілля досліджено у працях Р. С. Филипіва.

Високо оцінюючи наукові доробки, зазначимо, що в науковій літературі екологічне підприємництво розглядається як таке, що має екологічну складову. Проблемам екологічно безпечного підприємництва в умовах розвитку ринкових відносин приділяється увага, здебільшого, окремо в розрізі підприємництва та екологічної безпеки. Вважаємо, що наукові розвідки названих підходів дозволять узагальнити екологічний, фінансовий, економічний, правовий аспекти проблеми.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Метою статті виступає дослідження концептуальних засад екологічного підприємництва в контексті права,

фінансового та економічного механізмів. У категорії «екологічне підприємництво» відображається синтез понять підприємництва та екологічної безпеки. Зазначимо, що на сьогодні науковці не дійшли згоди щодо цього поняття. Аналіз наукових доробків з питання екологічного підприємництва, його спрямованості та проблем екологічної відповідальності бізнесу дозволить дати узагальнювальне розуміння категорії «екологічно безпечне підприємництво». Тому вважаємо за доцільне провести огляд наукових висновків і нормативно-правового регулювання щодо змісту екологічно безпечного підприємництва.

Результати дослідження. Причиною накопичення екологічних проблем вважаємо невирішені протиріччя між економічними інтересами і впливом діяльності людини на довкілля.

Р. С. Филиппів першопричину екологічних проблем убачає в антропогенній діяльності, яка, з огляду на принцип невичерпності та неущкожденості природних благ, завдає значної шкоди навколишньому природному середовищу, породжуючи дисбаланс між суспільством і природою [14].

У Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [6] вказано, що процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливлювало досягнення збалансованого (сталого) розвитку. У цьому ж Законі перелічені основні, на думку законодавчого органу, першопричини екологічних проблем в Україні:

- економічну доцільність ставлять пріоритетом порівняно з екологічними наслідками;
- у законодавчих і нормативно-правових актах недостатньо враховані наслідки для довкілля;
- висока питома вага ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки та їхній часто негативний вплив на навколишнє середовище;
- висока питома вага фізично і морально зношених основних фондів практично в усіх галузях української економіки;
- система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища і регулювання використання природних ресурсів є неефективною;
- рівень дотримання природоохоронного законодавства і контроль за його дотриманням — незадовільний;
- фінансування з державного і місцевих бюджетів природоохоронних заходів здійснюється за залишковим принципом.

Економічні та фінансові механізми виступають одним з основних інструментів реалізації державної екологічної політики.

Ми пропонуємо стимулювати екологічну модернізацію промислових підприємств.

Законом [6] пропонується зниження ставки екологічного податку або надання фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку).

Очікується, що такі пільги забезпечать:

- стабільне фінансування природоохоронної діяльності та стимулювання розвитку екологічного підприємництва;
- виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг природоохоронного призначення;
- створення податкового, кредитного та інвестиційного клімату для залучення коштів міжнародних донорів і приватного капіталу в природоохоронну діяльність;
- створення суб'єктами господарювання систем екологічного управління;
- упровадження більш чистого виробництва, технологій ресурсо- та енергозбереження;
- розширене відтворення лісів.

Вважаємо, що ключовими проблемами глобалізаційних процесів, які становлять загрозу національній безпеці щодо охорони навколишнього середовища, можна назвати:

- зміну клімату і глобальне потепління;
- переробку відходів виробництва і життєдіяльності людей;
- транснаціональне забруднення атмосфери і водних ресурсів;
- знищення родючих ґрунтів;
- проблеми браку та зниження якості питної води тощо.

Також варто звернути увагу на вплив глобалізаційних процесів у країнах, які залучені у процес глобалізації економіки і зазнають впливу на довкілля з боку транснаціональних корпорацій.

Усвідомлення цього на глобальному рівні полягає в тому, що деякі провідні країни світу, наприклад США і Німеччина, змінюють пріоритети, спрямовуючи кошти не на введення в дію нового очисного обладнання, а на створення екологічно безпечних технологій.

М. С. Кравченко [11] виділяє напрями екологічного підприємництва:

- виробництво спеціальної екологічної техніки, пристроїв, приладів і апаратів для контролю стану навколишнього середовища й очищення викидів, скидів і відходів від забруднювальних компонентів;
- застосування вторинних ресурсів і здійснення екологічного відтворення;

- створення та впровадження менш шкідливих і ресурсозберігальних технологій, техніки й обладнання;
- формування в суспільства потрібної екологічної освіти і виховання;
- надання спеціалізованих екологічних послуг.

А. В. Печенюк [13] ототожнює екологічне підприємство з поняттям «зелений бізнес». Така назва екологічного підприємства є досить вживаною, зокрема, і за кордоном.

У посібнику «Зелений бізнес для малих та середніх підприємств» [12, с. 50] «зелений бізнес» визначено як підприємство, що дотримується принципів екологічної збалансованості у своїй діяльності, прагне до використання відновлюваних ресурсів і намагається мінімізувати негативний вплив своєї діяльності на довкілля.

Оскільки наведене визначення є досить узагальненим, то автори посібника уточнюють його такими аспектами.

Зелений бізнес дотримується нормативних вимог щодо екологічних показників, утім, робить конкретні кроки для перевищення цих показників з метою мінімізації свого впливу на довкілля.

Зелений бізнес може виробляти або постачати традиційні чи нові продукти та послуги таким способом, щоб мінімізувати вплив на довкілля.

Зелений бізнес прагне використовувати ресурси й енергію, які було вироблено так, аби мінімізувати вплив на довкілля.

Відзначимо широке охоплення середовища життя людини і суспільства категорією «довкілля»: «Складові довкілля — аспекти довкілля, які є важливими через свою екологічну, наукову, ресурсну, соціально-економічну, культурну, естетичну або духовну цінність».

Природними складовими довкілля можуть бути атмосферне повітря, водні ресурси, земельні ресурси, відходи, біорізноманіття тощо; соціокультурними — економіка, енергетика, транспорт, здоров'я населення, традиційне природокористування, культурна спадщина тощо».

Також до «зеленого бізнесу» відносять циркулярну економіку. Європейський Союз до неї включає таку підприємницьку діяльність, у якій: цінність продуктів і матеріалів зберігається якомога довше; використання ресурсів та утворення відходів зведено до мінімуму; ресурси зберігаються тоді, коли продукт досягає кінця свого життєвого циклу, щоб бути повторно використаними для створення нової цінності [15].

Ю. Головна і О. Трубей [9], на основі вивчення зарубіжного досвіду, зазначають, що з активізацією цього виду діяльності зростає роль фіскальних та економічних стимулів у галузі екологізації регіонального розвитку і пріоритетним стає збільшення частки нематеріальних активів: екологічних інновацій, альтернативної енергетики, рециклінгу та повторного вико-

ристання ресурсів, а також зростання соціальної відповідальності бізнесу.

Крім того, відбувається акумулювання коштів для активізації екологічного підприємництва шляхом консолідації ресурсів держави і приватного бізнесу на пріоритетних напрямках діяльності. Відтак, стратегічним напрямом збалансованого регіонального розвитку сьогодні в Україні має стати створення економічно ефективних, нормативно-правових, інституціональних та організаційних умов для розвитку екологічного підприємництва. Його кінцевою метою повинно стати створення стійкої системи, за якої покриваються не тільки експлуатаційно-організаційні витрати, пов'язані з поточним виконанням робіт, наданням послуг, а й з'явиться можливість інвестування в ресурсо- та енергозберігальні проекти.

А. Бобкова і Ю. Павлюченко [8], провівши ґрунтовний аналіз поняття «екологічне підприємство», розподіляють екологічне підприємство на види:

- виробництво спеціальної екологічної техніки, приладів, пристроїв і апаратів для контролю стану навколишнього середовища та очищення скидів, викидів і відходів від забруднювальних компонентів;
- розширене використання вторинних ресурсів;
- екологічне відтворення;
- створення ресурсозберігальних технологій;
- надання спеціалізованих екологічних послуг;
- органічне сільськогосподарське виробництво;
- виробництво енергії з альтернативних джерел;
- виробництво екологічної продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання.

Також слушною є пропозиція зазначених науковців щодо ухвалення базового закону «Про екологічне підприємство («зелену» економіку)». Ключовим моментом такої пропозиції вважаємо розроблення критеріїв віднесення певної конкретної господарської діяльності до екологічного підприємництва. До суб'єктів екологічного підприємництва можна запропонувати виробників продукції (товарів, робіт, послуг), яка відповідає відповідним вимогам екологічності, тобто екологічної.

Д. Д. Задихайло [10] пропонує впровадити термін «екологічне господарювання». Очевидно, що стан екологічних проблем суспільства і необхідність їх розв'язання спонукає до розширення арсеналу спеціальних режимів господарювання екологічного спрямування.

Вважаємо, що категорію екологічно безпечного підприємництва потрібно проаналізувати як поєднання підприємництва та екологічної безпеки.

Розглянемо основні правові аспекти нормативного регулювання екологічно безпечного підприємництва.

Схематично синтез екологічних, економічних і фінансових аспектів підприємництва можна відобразити на *рис.*

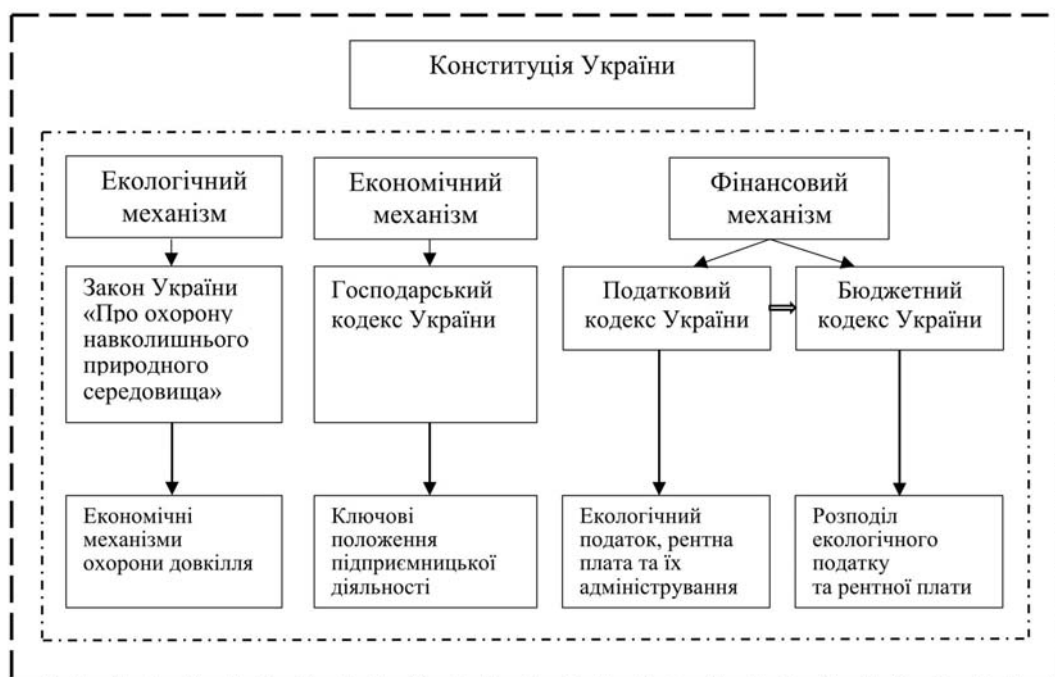

Рис. Схеми фінансового та економічного механізмів екологічно безпечного підприємництва в контексті правового регулювання

Примітка. Складено автором.

Згідно з Господарським кодексом України [2], підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Кодексом визначено ключові положення підприємницької діяльності, які, на думку автора, безпосередньо пов'язані також із регулюванням екологічної безпеки. Екологічна безпека визначена Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [5] як такий стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологіч-

ної обстановки і виникнення небезпеки для здоров'я людей. Цим же Законом передбачений економічний механізм охорони навколишнього природного середовища, який реалізується через відповідні статті.

Плата за використання природних ресурсів виступає частиною економічного механізму в управлінні користування ними та охороною довкілля. Податковим кодексом України [4] передбачені екологічний податок і рентна плата. Бюджетний кодекс України [3] регламентує акумуляцію і розподіл екологічного податку, ренти на рівні державного і місцевих бюджетів.

Основні положення з наведених законодавчих актів наведено в *табл.*

Таблиця

Законодавче забезпечення екологічно безпечного підприємництва в Україні

№ пор.	Назва законодавчого акта	Номер і дата ухвалення законодавчого акта	Статті законодавчого акта
1.	Конституція України	28 червня 1996 р.	3, 16, 50
2.	Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»	№ 1264-ХІІ від 25 червня 1991 р.	41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59
3.	Господарський кодекс України	№ 436-ІV від 16 січня 2003 р.	42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 413, 414, 415, 416
4.	Податковий кодекс України	№ 2755-VI від 02 грудня 2010 р.	240, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258
5.	Бюджетний кодекс України	№ 2456-VI від 08 липня 2010 р.	29, 64

Примітка. Складено за [1—5].

Таким чином, фінансовий та економічний механізми екологічно безпечного підприємництва являють собою комплекс важелів, метою яких передбачено стимулювання як збереження довкілля, так і природоохоронної діяльності. Аналізуючи Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року, А. Г. Бобкова резюмує, що «...підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності; переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки із здебільшого негативним впливом на довкілля, що значно посилюється через неврегульованість законодавства при переході до ринкових умов господарювання, тобто по суті йдеться про низький рівень забезпечення екологічної безпеки. Такий рівень серед іншого не в останню чергу зумовлений станом розвитку в нашій країні екологічного підприємництва як інноваційної діяльності з виробництва і реалізації екологічної (природоохоронної) продукції, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів, підвищення рівня охорони навколишнього середовища та отримання прибутку» [7].

Раціональними є пропозиції Д. Д. Задихайла [10], що проблему правової та суспільної інституціалізації екологічного господарювання слід розглядати на мікрорівні як проблему формування критеріїв юридичної кваліфікації здійснення того чи іншого виду діяльності у сфері екологічного господарювання та отримання від неї екологічного ефекту. Але проблема екологічного господарювання має розглядатись і на макрорівні, на рівні реалізації державою власної політики — сталого економічного розвитку.

Висновки. Узагальнюючи законодавчу базу і результати наукових пошуків, пропонуємо визначати екологічно безпечне підприємництво як підприємницьку діяльність, що здійснюється, у тому числі, й на екологічному ринку, яка спрямована на забезпечення людей максимально можливо екологічно чистою продукцією, задоволення потреб суспільства в екологічно сприятливих умовах життя і трудової діяльності.

Вважаємо, що екологічно безпечне підприємництво є одним із напрямів розвитку і вдосконалення підприємницької діяльності та має такі ознаки:

- діяльність, яка спрямована на усунення негативних наслідків господарювання;
- виробництво екологічно безпечних товарів;
- виробництво, в якого екологічний ефект є побічним результатом;
- частка екологічної корисності є превалюючою в загальній корисності продукції та послуг;
- раціональне використання природних ресурсів;
- використання екологічно безпечної сировини, матеріалів, обладнання, технологій;
- виробництво спеціальної екологічної техніки для контролю стану довкілля та очищення його від викидів, скидів і відходів діяльності;
- використання вторинних ресурсів;
- маловідхідне або безвідхідне виробництво;
- інноваційні характеристики;
- наявність внутрішнього екологічного аудиту;
- має позитивний економічний та екологічний ефект як на мікро-, так і на макрорівні.

Фінансовий та економічний механізми щодо регулювання екологічно безпечного підприємництва потребують удосконалення взаємовідносин державної влади та органів місцевого самоврядування, оскільки їхня діяльність у цій сфері є господарським керівництвом. Особливо важливим вбачаємо визначення перспектив розвитку, стратегічне планування. Конституція України [1] статтею 16 зобов'язує державу забезпечувати екологічну безпеку і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи — катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу, а також статтею 50 гарантує право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Таким чином, проблема є широкомасштабною і потребує подальших ґрунтовних досліджень, як наукових, так і виробничих.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18, 19—20, 21—22. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page12>.
3. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 50—51. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 13—14, 15—16, 17. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

5. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
6. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2019. — № 16. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#n14>.
7. Бобкова А. Г. Правові засади розвитку екологічного підприємництва як умова забезпечення екологічної безпеки / А. Г. Бобкова // Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 23 квітня 2019 р.). Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. — С. 18—22.
8. Бобкова А. Учасники відносин у сфері екологічного підприємництва / А. Бобкова, Ю. Павлюченко // Підприємництво, господарство і право. — Київ, 2017. — № 9. — С. 56—61.
9. Головня Ю. І. Екологічне підприємництво як основа збалансованого регіонального розвитку [Електронний ресурс] / Ю. І. Головня, О. М. Трубей // Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 черв. 2015 р.). — Київ : КНЕУ, 2015. — С. 51—53. — Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/18399/1/51-53.pdf>.
10. Задихайло Д. Д. Відносини екологічного господарювання як напрям розвитку законодавства України / Д. Д. Задихайло // Економічна теорія та право. — 2017. — № 3. — С. 96—107.
11. Кравченко М. С. Екологічне підприємництво в Україні: сутність поняття, сучасний розвиток і перспективи цього виду діяльності в країні / М. С. Кравченко, В. М. Погорелов // Вісник Приазовського державного технічного університету. Економічні науки. — 2017. — Вип. 34. — С. 361—368.
12. Марушевський Г. Зелений бізнес для малих та середніх підприємств : посібник / Г. Марушевський, Д. Хікман, О. Кучеренко ; Проект «Партнерство для розвитку міст». — Київ, 2017. — 50 с.
13. Печенюк А. В. Перспективи розвитку екологічного підприємництва в Україні / А. В. Печенюк // Інноваційна економіка. — 2013. — Вип. 3 (41). — С. 172—175.
14. Филипів Р. С. Фінансовий механізм охорони довкілля у процесі реалізації фінансової політики держави : автореф. ... дис. канд. екон. наук : 08.00.08 — гроші, фінанси і кредит / Р. С. Филипів. — Львів : Львівська державна фінансова академія, 2010. — 22 с.
15. Циркулярна економіка — запитання та відповіді : інформаційний бюлетень [Електронний ресурс] / Європейська комісія. — Брюссель, 2015. — 2 грудня. — Режим доступу : [www. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_en.htm).

References

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of 28.06.1996 № 254k/96-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV [Economic Code of Ukraine: Code of Ukraine of 16.01.2003 № 436-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 18, 19—20, 21—22. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page12> [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada Ukrainy. (2010). Biudzhetni kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI [Budget Code of Ukraine: Code of Ukraine of 08.07.2010 № 2456-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 50—51. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada Ukrainy. (2011). Podatkovi kodeks Ukrainy: Kodeks vid 02.12.2010 № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Code of 02.12.2010 № 2755-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13—14, 15—16, 17. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
5. Verkhovna Rada Ukrainy. (1991). Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha: Zakon Ukrainy vid 25.06.1991 № 1264-XII [On environmental protection: Law of Ukraine of 25.06.1991 № 1264-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 41. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada Ukrainy. (2019). Pro Osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 № 2697-VIII [On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030: Law of Ukraine of February 28, 2019 № 2697-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 16. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#n14> [in Ukrainian].
7. Bobkova, A. H. (2019). Pravovi zasady rozvytku ekolohichnoho pidpriemnytstva yak umova zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky [Legal principles of development of ecological entrepreneurship as a con-

- dition for environmental safety]. *Pravove zabezpechennia intehtatsii Ukrainy v yevropeyskyi politychnyi, ekonomichnyi, bezpekovi, intelektualnyi prostir: materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii (m. Khmelnytskyi, 23 kvitnia 2019 r.)* — Legal support of Ukraine's integration into the European political, economic, security, intellectual space: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference (Khmelnytsky, April 23, 2019). (pp. 18—22). Vinnytsia: Donetskyyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stusa [in Ukrainian].
8. Bobkova, A., & Pavliuchenko, Yu. (2017). Uchasnyky vidnosyn u sferi ekolohichnoho pidpriemnytstva [Participants in relations in the field of environmental entrepreneurship]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo — Entrepreneurship, Economy and Law*, 9, 56—61 [in Ukrainian].
 9. Holovnia, Yu. I., & Trubey, O. M. (2015). Ekolohichne pidpriemnytstvo yak osnova zbalansovanoho rehionalnoho rozvytku [Ecological entrepreneurship as the basis of balanced regional development]. *Rehionalnyi rozvytok Ukrainy: problemy ta perspektyvy: materialy III Mizhnar.nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 4 cherv. 2015 r.)* — Regionalnyi rozvytok Ukrainy: problemy ta perspektyvy: materialy III Mizhnar.nauk.-prakt. konf. (Kyiv, June 4, 2015). (pp. 51—53). Kyiv: KNEU. Retrieved from <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/18399/1/51-53.pdf> [in Ukrainian].
 10. Zadykhailo, D. D. (2017). Vidnosyny ekolohichnoho hospodariuvannia yak napriam rozvytku zakonodavstva Ukrainy [Relations of ecological management as a direction of development of legislation of Ukraine]. *Ekonomichna teoriia ta pravo — Economic Theory and Law*, 3, 96—107 [in Ukrainian].
 11. Kravchenko, M. S., & Pohorelov, V. M. (2017). Ekolohichne pidpriemnytstvo v Ukraini: sutnist poniattia, suchasnyi rozvytok i perspektyvy toho vydu diialnosti v kraini [Ecological entrepreneurship in Ukraine: the essence of the concept, modern development and prospects of this type of activity in the country]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Bulletin of the Azov State Technical University. Economic sciences*, 34, 361—368 [in Ukrainian].
 12. Marushevskyi, G., Hikman, D., & Kucherenko, O. (2017). *Zelenyi biznes dlia malykh ta serednikh pidpriemstv [Green business for small and medium enterprises]*. Kyiv [in Ukrainian].
 13. Pecheniuk, A. V. (2013). Perspektivy rozvytku ekolohichnoho pidpriemnytstva v Ukraini [Prospects for the development of environmental entrepreneurship in Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika — Innovative Economy*, 3 (41), 172—175 [in Ukrainian].
 14. Fylypiv, R. S. (2010). Finansovy mekhanizm okhorony dovkillia u protsesi realizatsii finansovoi polityky derzhavy [Financial mechanism of environmental protection in the process of implementing the financial policy of the state]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv: Lvivska derzhavna finansova akademiia [in Ukrainian].
 15. Yevropeiska komisiia. (2015, December 2). *Tsyrukliarna ekonomika — zapytannia ta vidpovidi: Informat-siinyi biuleten [Circular Economy — Questions and Answers: Newsletter]*. Brussels. Retrieved from http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_en.htm [in Ukrainian].